

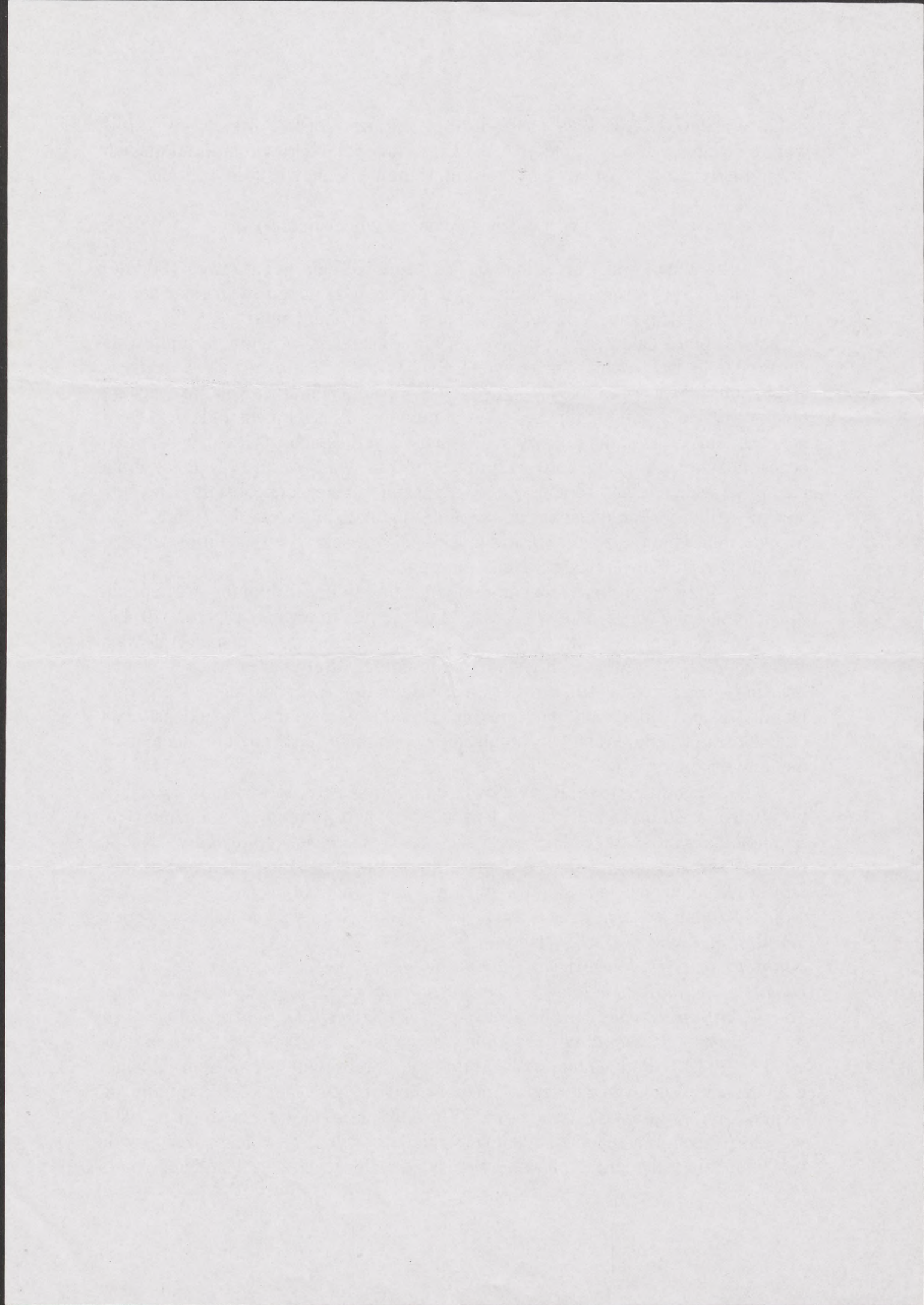
Zofia Wasilewska-Świdowa (1887-1968), lekarz Wojsk Polskich w I i II wojnie światowej, żołnierz AK, Matka Chrzestna Sztandaru Lotników Polskich w Anglii, dyrektor Państwowego Prewentorium w Głuchowie koło Torunia.

(W trzydziestą piątą rocznicę śmierci)

Zofia Wasilewska urodziła się 24 lutego 1887 r. w Tarnówce (Podole) w rodzinie Sylwestra i Leokadii. „Z domu rodzinnego wyniosła gorące umiłowanie Ojczyzny, odwagę cywilną i wielki humanitaryzm. Te cechy zachowała przez całe życie”. Po ukończeniu gimnazjum w Kijowie, studiowała na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Św. Włodzimierza, gdzie 13 czerwca 1917 r. otrzymała dyplom lekarza medycyny. Po studiach pracowała jako lekarz opiekujący się repatriantami polskimi z ramienia PCK. Potem była lekarzem ochotnikiem w szpitalu polowym. W pierwszych latach II Rzeczypospolitej uczestniczyła jako lekarz w tworzeniu służby zdrowia Wojska Polskiego. Brała udział w walkach na froncie. Za swe zasługi odznaczona została Krzyżem Virtuti Militari. Przeniesiona do szpitala garnizonowego w Wilnie, po rozwiązaniu ochotniczego wojska polskiego przeszła do II Kliniki Chorób Wewnętrznych Uniwersytetu Stefana Batorego.

W 1925 r. została ordynatorem oddziału tyfusu i błonicy w Szpitalu Zakaźnym na Zwierzyńcu w Wilnie, funkcję tę sprawowała przez 20 lat; w czasie nasilenia tych chorób przed wojną z wielkim poświęceniem ratowała życie chorych. W pracy tej niejednokrotnie pomagał jej mąż dr Michał Świda, internista ze Szpitala Kolejowego. Jednocześnie pracowała jako kierownik Domu Dzieci i Młodzieży na Antokolu, ponadto przewodniczyła wileńskiemu oddziałowi Związku Pracy Obywatelskiej Kobiet, który prowadził m. in. żeńskie liceum gospodarcze.

Podczas drugiej wojny światowej dr Zofia Wasilewska-Świdowa działała w Wydziale Zdrowia Delegatury Rządu. Była konspiracyjnym komendantem Szpitala Zakaźnego w Wilnie, znalazła się w szeregach bojowników Ruchu Oporu. Brała udział w akcjach organizowanych przez polskie tajne ugrupowania wojskowe, okazując lekarską i ludzką pomoc rannym i chorym. W czasie wojny Szpital Zakaźny, jak pisał Jerzy Markiewicz, wspominając dr Zofię Wasilewską-Świdową - („Wiano”, 1992, nr 11/36, s. 11), „...chronił przed poborem do Armii Czerwonej, przed wywózką na przymusowe roboty do Niemiec, chronił „spalonych” konspiratorów, ludzi poszukiwanych przez policję, chronił również Żydów. Nie sposób dziś określić, ilu ludzi uratowała dr Świdowa, przechowując ich jako chorych na tyfus...”. Za pracę w tym okresie władze Polski Podziemnej odznały ją Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami. Wstąpiła się też w znanej akcji rozgrywanej pod kryptonimem „Miłość żąda ofiary”; dr Zofia Wasilewska-Świdowa była nie tylko współorganizatorką tej akcji i jedną z fundatorek lecz również uczestniczyła w wykonaniu sztandaru dla lotników polskich walczących na Zachodzie. Ona to

bowiem w styczniu 1940 r. otrzymała listy nadesłane z Francji przez oficerów lotnictwa polskiego, w których były projekty i prośba o wykonanie sztandaru. Dzięki jej zdolnościom organizacyjnym prośba ta została spełniona. Sztandar wykonany przez kobiety polskie w okupowanym kraju, w niezwyklej okolicznościach został wysłany japońską pocztą dyplomatyczną przez Kowno – Berlin – Sztokholm do Londynu; tam 16 lipca 1941 r. odbyła się w Swinderby koło Londynu uroczystość przekazania go lotnikom polskim.

W 1945 r. została aresztowana przez NKWD, skazana na 5 lat i więziona w Prowieniszkach, Moskwie i Wołogdzie, po uwolnieniu w 1951 r. pracowała w Prewentorium Młodzieżowym w Dzierżążnie koło Kartuz. W latach 1952-1953 pracowała jako ftyzjatra w Państwowym Sanatorium Przeciwgruźliczym w Prabutach, a następnie jako dyrektor Państwowego Prewentorium Przeciwgruźliczego w Głuchowie w powiecie toruńskim.

Dr Zofia Wasilewska - Świdowa, zmarła tragicznie 21 kwietnia 1968 r. i pochowana została na cmentarzu w Chełmży. Poza wspomnianym wyżej orderem *Virtuti Militari* i Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami odznaczona została ponadto po wojnie Złotym Krzyżem Zasługi.

W krużganku kościoła św. Antoniego w Warszawie wmurowano tablicę z napisem następującej treści: *Ś P Dr med. Zofia z Wasilewskich Świdowa 24. II. 1887 – 21. IV. 1968, lekarz Wojsk Polskich w I i II wojnie światowej, Przyjaciół i Opiekun Młodzieży, Żołnierz AK, Matka Chrzestna Sztandaru Lotników Polskich w W. Brytanii, Niestrudzony Lekarz Szpitala Zakaźnego w Wilnie oraz sanatoriów w Dzierżążnie, Prabutach i Głuchowie, Cześć Jej Pamięci.*

Jej mąż Michał Świda (1885-1944) działał społecznie jako lekarz wśród najbiedniejszej ludności Wilna. W latach drugiej wojny światowej współpracował także z Wydziałem Zdrowia Delegatury Rządu; zginął w lipcu 1944 r., od wrzuconego na podwórze granatu podczas walk o Wilno.

Wileński słownik biograficzny. Red. H. Dubowik, L. J. Malinowski, Bydgoszcz 2002; Bednarski Z. M., *Lekarze Warmii i Mazur 1945-1995. Słownik biograficzny*, Olsztyn 1997; Brzeziński T., *Polskie peregrynacje po dyplomy lekarskie (od średniowiecza po odzyskanie niepodległości w 1918 r)*, Warszawa 1999, s. 404; Kujawa H. K., *Pęknięte ogniwo...*, Rzeszów 1987, s. 8, 107, *passim*; Markiewicz J., *Wileński rodowód sztandaru lotników. (Wspomnienie o dr Z. Świdowej)*, „Wiano”. Trybuna Akowców Wileńskich, Wilno, Listopad 1992, nr 11/36; Romanowska J., *Dr Zofia Wasilewska, „Służba Zdrowia*, 23 VI 1968 nr 25 s. 2; *Księga pamiątkowa ku uczczeniu CCCL rocznicy założenia i X wskrzeszenia Uniwersytetu Wileńskiego. T. II dziesięciolecie 1919-29*, Wilno 1929 s. 434; „*Skrzydłata Polska*”, 26 V 1968 nr 21 s. 12; „*Ilustrowany Kurier Polski*”, 24 IV 1968 nr 97 s. 5; „*Życie Warszawy*”, 24 V 1968 nr 125 s. 7; *Informacje Pani Marii Karwatowej z Fundacji Archiwum Pomorskie Armii Krajowej.*

Kazimierz Przybyszewski

